

## **DÔLEŽITOSŤ FORMÁLNEHO PREKLADATELSKÉHO VZDELANIA V UMELECKOM PREKLADĚ**

**Zuzana Benková**

*Zuzana Benková je absolventkou študijného programu anglický jazyk a kultúra – francúzsky jazyk a kultúra na Univerzite Mateja Bela. Vo svojich výskumoch sa zaoberá aktuálnou situáciou na slovenskom prekladateľskom trhu. V budúcnosti by sa rada venovala umeleckému prekladu a komunitnému tlmočeniu.*

### **ÚVOD**

V nasledujúcom článku, ktorý sme vybrali z našej diplomovej práce s názvom *Umelecký prekladateľ a jeho kompetencie*, budeme hodnotiť a porovnávať preklady poviedky *Death and What Comes Next* od anglického spisovateľa Terryho Pratchetta. Preklady rozdelíme do dvoch skupín. Do prvej skupiny s názvom Prekladatelia zaradíme dvadsaťsedem prekladov študentov magisterského štúdia a absolventov odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Do druhej skupiny, Ne-prekladatelia, začleníme deväť prekladov študentov a absolventov iných odborov, s vysokou úrovňou ovládania anglického jazyka, avšak bez akéhokoľvek prekladateľského vzdelania. Naším cieľom bude zistiť, či a do akej miery je pri preklade umeleckej literatúry dôležité formálne prekladateľské vzdelanie.

Pred samotným hodnotením prekladu sa pozrieme na prekladateľské kompetencie z pohľadu rôznych autorov. Eugene Nida (1964) formuloval päť požiadaviek, ktoré by mal prekladateľ spĺňať. Sú to:

1. dostatočná znalosť východiskového jazyka;
2. dokonalé ovládanie cieľového jazyka;
3. znalosť problematiky prekladového textu;
4. empatický duch;
5. talent.

Albrech Neubert (1990) definuje päť parametrov prekladateľskej kompetencie. Rozoznáva jej jazykovú, textovú, tematickú, kultúrnu a prevodovú zložku. Edita Gromová (2009) zas hovorí o piatich subkompetenciách: lingvistickej, ktorá spočíva v ovládaní východiskového aj cieľového jazyka; sociolingvistickej, teda schopnosti prijímať a produkovať výpovede; diskurzívnej, do ktorej spadá práca s formou a významom textu; interkultúrnej, ktorá zahŕňa poznatky z východiskovej aj cieľovej kultúry; a strategickej, vďaka ktorej prekladateľ dokáže prepojiť rôzne vedomosti, schopnosti a zručnosti, vyplývajúce z predchádzajúcich subkompetencií.

Všetci uvedení autori sa teda zhodujú v tom, že prekladateľ musí dostatočne ovládať minimálne dva jazyky, rozumieť textu, dokázať tvoriť text a poznať kultúru a oblasť, z ktorej text prekladá. Tieto kompetencie môže prekladateľ získať počas štúdia prekladateľstva, v ktorom sú prvé roky zamerané na získavanie potrebných znalostí všetkých jazykových zložiek cudzieho aj materinského jazyka. Študenti sa tiež oboznámia s literatúrou, kultúrou, históriou a reáliami krajín, v ktorých sa príslušný jazyk používa. Jednotlivec bez formálneho prekladateľského vzdelania by mal všetky tieto vedomosti nadobudnúť skúsenosťami a samostatným štúdiom.

Po nadobudnutí potrebných vedomostí sa nádejný prekladateľ pustí do samotného prekladania. Počas štúdia jeho prvé preklady hodnotia a opravujú vyučujúci a spolužiaci, v praxi sú to korektori, redaktori, kolegovia či kritici. Jediný správny a dobrý preklad neexistuje, preto je ťažké určiť všeobecne platné hodnotiace kritériá. Posudzovatelia často postupujú intuitívne a subjektívne, na základe svojho skúsenostného komplexu, vzdelania, veku a tradícií. My sme sa snažili vybrať také kritériá, ktoré zachovávajú čo najväčšiu mieru objektivity.

Podľa vzoru modelu hodnotenia prekladu Juliane Housovej (1997) sme urobili podrobnú analýzu textu poviedky *Death and What Comes Next*. Zvolili sme na umelecký text trochu netradičný postup, a to analýzu extratextových a intratextových faktorov podľa Christiane Nordovej (1997), ktorá by mala zaručiť správne pochopenie východiskového textu. Vďaka tejto analýze dokážeme lepšie charakterizovať špecifické problémy prekladu tejto konkrétnej poviedky a identifikovať elementy, na ktoré sa pri samotnom hodnotení zameriame.

Porovnávali sme cieľové texty s východiskovými, s cieľom nájsť pragmatické chyby a nedostatky na jednotlivých jazykových úrovniach (gramatickej, lexikologickej, štylistickej). Po tomto kroku sme pri každom preklade zhodnotili jeho celkovú adekvátnosť, ktorá je definovaná ako „štylistická translačná ekvivalencia v preklade, ‚vernost originálu‘ v preklade“ (Popovič, 1983, s. 195). V tejto fáze sme zvolili tri možnosti. Označenie prekladu za **adekvátny** znamenalo, že vyhovuje z významovej aj formálnej stránky, že pointa originálu bola preložená správne a v preklade sa nachádza minimum chýb na všetkých úrovniach jazyka. Za **me-**

**nej adekvátny** preklad sme označili taký, pri ktorom môžeme konštatovať významovú totožnosť, no vyskytuje sa v ňom príliš veľa chýb, alebo záverečná pointa poviedky nebola správne preložená. **Neadekvátne** preklady obsahovali neakceptovateľné chyby vo význame a v jazyku a/alebo hlavná myšlienka poviedky bola preložená nevhodne.

Keďže sme chceli k hodnoteniu pristupovať čo najobjektívnejšie, prizvali sme k nemu troch kompetentných čitateľov, ktorí si všetky preklady prečítali a podelili sa s nami o svoj názor. Prvým bol bežný čitateľ, ktorý sa nezaobrá prekladom a nepozná tvorbu Terryho Pratchetta. Druhým absolvent prekladateľstva, ktorý sa venuje umeleckému prekladu, a tretím „odborník na Pratchetta“, ktorý jeho diela čítal v origináli aj v prekladoch. Každý z týchto čitateľov sa pri hodnotení zameriaval na iné detaily, vďaka čomu sme mohli v závere porovnávať aj rôzne úrovne prístupu kritickosti čitateľa k prekladu.

Spomínali sme, že pred samotným hodnotením sme vykonali predtranslačnú analýzu zadanej poviedky. Uvedieme aspoň jej výsledky a interpretáciu kľúčových výrazov, aby sme čitateľa oboznámili s východiskovým textom.

#### **Extratextové faktory:**

- **autor:** Terry Pratchett – anglický spisovateľ, narodený 28. 4. 1948, píše humoristické fantasy romány a poviedky. Najznámejšie sú jeho príbehy z Plochozeme (Discworld), medzi ktoré patrí aj nami zvolená poviedka;
- **príjemca:** čitateľa fantasy literatúry;
- **zámer autora:** pobaviť čitateľa;
- **médium:** internet; poviedka bola pôvodne napísaná pre online puzzle hru *TimeHunt*, autor ju neskôr povolil zverejniť na internetovej stránke *L-Space* ([www.lspace.org](http://www.lspace.org));
- **pôvod:** Anglicko;
- **dejisko:** fiktívny svet Plochozem;
- **rok vzniku:** 2002;
- **motív:** v poviedke sa nachádza heslo pre hru *TimeHunt*;
- **funkcia:** estetická, umelecká.

#### **Intratextové faktory:**

- **téma:** smrť, istota smrti;
- **obsah:** rozhovor Smrti/Smrťa a filozofa;
- **predpokladané vedomosti:** poznanie diela Terryho Pratchetta, teórie o paralelných vesmíroch, paradox mačky v škatuli (Schrödingerova mačka);
- **štruktúra textu:** text nie je členený na odseky, tvoria ho prevažne dialógy, prevládajú jednoduché vety, poviedka patrí do súboru príbehov z Plochozeme;
- **neverbálne prvky:** neobsahuje;

- **lexikálna charakteristika textu:** pre naše potreby sú z lexikálneho hľadiska dôležité najmä slovné spojenia s preneseným významom, ktoré by mohli pri preklade predstavovať problémy, idiómy, obrazné pomenovania, frázové slovesá;
- **syntaktická charakteristika textu:** značnú časť textu tvorí priama reč, prevládajú jednoduché vety, slovosled je bezpríznačkový;
- **suprasegmentálne vlastnosti textu:** priama reč Smrti/Smrťa nie je označená v úvodzovkách, ale veľkými písmenami, čo evokuje spôsob, ktorým hovorí (postava Smrť v diele Terryho Pratchetta nemá hlasivky, a teda nehovorí nazaj, jeho slová sa ľuďom objavujú v mysli).

Pri preklade tejto poviedky bolo dôležité oboznámiť sa s autorom a jeho tvorbou, s teóriou o nekonečnom počte vesmírov a s experimentom so Schrödingerovou mačkou a zachovať zámer autora a účinok na čitateľa, čo znamená, že preklad by mal byť vtipný. Najväčšiu pozornosť mali teda prekladatelia venovať autorovi, zámeru a účinku textu.

Analýza týchto faktorov prekladateľovi pomôže správne interpretovať hlavnú myšlienku poviedky, ktorá na prvý pohľad nie je jednoznačná. Výraz „*cat in a box*“ odkazuje na myšlienkový experiment s mačkou v škatuli, nazývaný aj Schrödingerova mačka. „*Zjednodušené povedané, ide o princíp superpozície vo fyzike. Zatvorená mačka do škatule s rádioaktívnym jadrom, ktoré sa o hodinu s pravdepodobnosťou 50 % rozpadne, aktivuje smrtiaci mechanizmus a mačku zabije. Z hľadiska kvantovej mechaniky je mačka po hodine živá i mŕtva zároveň. Schrödingerova mačka je pomenovanie pre niečo, čo zároveň je a nie je*“ (Schrödingerova mačka..., 2013).

Tento myšlienkový experiment sa zakladá na teórii paralelných vesmírov. „*Podľa nej by sa mal vesmír vo chvíli rozpadu rozdeliť na dvoje. Vznikli by dve rozdielne skutočnosti. V prvom vesmíre by mačka žila a v druhom nie. Obidva vesmíry by boli reálne, iba by sa rozdvajili a nikdy by sa nestretli. Takto môžeme predpokladať aj existenciu nám nedostupných vesmírov. Kvantové hľadisko umožňuje koexistenciu takýchto vesmírov*“ (Schrödingerova mačka..., 2013).

Smrť v poviedke vysvetľuje: „*...state of some tiny particles is indeterminate until the moment they are observed*“, čo by sme mohli preložiť ako „stav niektorých častíc sa nedá určiť, až do chvíle, kým ich nepozorujeme“. Toto predstavuje symbolické otvorenie škatule. Ak sa na mačku pozrieme, zistíme, či je živá alebo mŕtva, nemôže byť naraz v oboch stavoch, čo popiera existenciu paralelných vesmírov. To znamená, že poslednou vetou poviedky chce Smrť povedať, že filozofa vidí, pozoruje, a teda, že jeho filozofovanie je zbytočné, pretože existuje iba jedna jeho verzia. A tu sa dostávame k tomu, aký dôležitý je preklad poslednej vety pre správne zachovanie myšlienky originálu. Adekvátny preklad by mohol znieť nasledovne: *Ja ťa vidím...*

Je vhodné spomenúť, že slovo „smrť“ je v slovenčine ženského rodu, preto aj v rôznych príbehoch vystupuje ako žena, či už pod menom Smrť, Zubatá či Smrťka. Angličtina gramatický rod nemá a postava zvaná *Death*, *Grim Reaper* alebo *Angel of Death* sa v poviedke používa v mužskom rode. Pre potreby prekladu poviedky *Death and What Comes Next* by sa mohla Smrť preložiť ženským rodom, aj keď z textu je jasné, že v origináli je rodu mužského (používanie osobného zámena „he“ a jeho tvarov). Ak si však prekladateľ uvedomil dôležitosť predtranslačnej analýzy a na jej základe si zistil niečo o autorovi a jeho tvorbe, vie, že Smrť je jedným z obyvateľov fiktívneho sveta Plochozem a je jasne opisovaný ako muž. Navyše, v slovenských prekladoch kníh Terryho Pratchetta (preložil Vladislav Gális) je Smrť tiež v mužskom rode. Pri hodnotení prekladov budeme ženský rod považovať za znak nedostatočnej prípravy, nie za chybu.

## 2 HODNOTENIE PREKLADOV NEPREKLADATEĽOV

Pristúpme k samotným príkladom. Začneme skupinou Neprekladatelia, v ktorej sme predpokladali najmä chyby na syntaktickej úrovni, lexikálne nevhodne zvolené ekvivalenty a štylisticky neelegantné formulácie. Preklady sme nijako neupravovali a uvádzame ich v presnom znení, aj so všetkými chybami a nedostatkami.

Ako sme spomínali, kľúčovú časť poviedky predstavoval práve jej koniec. Z deviatich prekladov v tejto skupine bola hlavná myšlienka adekvátne preložená v piatich.

**O:** *AND ARE YOU AWARE OF THE THEORY THAT THE STATE OF SOME TINY PARTICLES IS INDETERMINATE UNTIL THE MOMENT THEY ARE OBSERVED? A CAT IN A BOX IS OFTEN MENTIONED.*

„Oh, yes,“ said the philosopher.

GOOD, said Death. He got to his feet as the last of the light died, and smiled. I SEE YOU...

**P:** *A VIEŠ O TEÓRIÍ ŽE STAV NEJAKEJ MALIČKEJ ČIASTOČKY JE NEDEFINOVATELNÝ DO MOMENTU, KEDY JE POZOROVANÁ? ČASTO SA SPOMÍNA MAČKA V ŠKATULI.*

„Ach áno,“ povedal filozof.

DOBRE, povedal Smrť. Postavil sa počas toho ako zvyšok svetla vyhasínal, a usmial sa.

VIDÍM ŤA...

Vo zvyšných štyroch je posledná veta „*I see you...*“ preložená, akoby to bol pozdrav alebo rozlúčka. Dvakrát je použité „*Vidíme sa...*“, čo navyše v slovenčine nie je správny tvar, raz je použité „*Servus!*“, čo je vzhľadom na situáciu v poviedke dosť nevhodné, a preklad „*Vidíme sa v...*“ napovedá, že prekladateľ text nesprávne interpretoval.

Neprekladatelia mali ťažkosti aj s úvodnou časťou poviedky.

**O:** *When Death met the philosopher, the philosopher said, rather excitedly: “At this point, you realise, I’m both dead and not dead.”*

*There was a sigh from Death. Oh dear, one of those, he thought. This is going to be about quantum again. He hated dealing with philosophers. They always tried to wriggle out of it.*

Slovo „*quantum*“ sa v angličtine používa iba ako termín vo fyzike, na rozdiel od slovenčiny, v ktorej prvý význam slova „kvantum“ je „množstvo“ a až potom „fyzikálne elementárne množstvo“. Napriek tomu bolo dva razy preložené kalkom: „*Zas toho bude kvantum.*“ a „*Toho zas bude kvantum*“. V jednom prípade bola táto veta preložená ako: „*Zase to bude o kvantite.*“ Síce to poukazuje na správne pochopenie a dobrý úmysel, ale slovo „kvantita“ má iba význam „množstvo“, „počet“, a preto je uvedené riešenie takisto nesprávne. V dvoch prípadoch bol daný výraz preložený ako „*o kvante*“, čo je síce správne, ale keďže je „kvantum“ viacvýznamové slovo, zdá sa nám to nedostatočné. Zvyšní štyria prekladatelia využili s väčším či menším úspechom lexikálnu substitúciu.

Adekvátnym riešením by bol napríklad preklad „*Tento príde určite s niečím kvantovým*“. V dvoch prípadoch sa prekladatelia pravdepodobne snažili skrátiť dvojslovné pomenovanie kvantová teória/fyzika/mechanika. Jeden nie veľmi úspešne: „*Zase to bude dačo s kvantovou*“, a druhý využil slovotvorný postup skracovania: „*Zas to bude o kvantovke.*“ Tento preklad považujeme v skupine Neprekladatelia za najvhodnejší a najoriginálnejší.

Prekvapujúco, iba štyria prekladatelia správne preložili nasledovnú pomerne jednoduchú vetu.

**O:** *Once they prayed, he thought.*

**P1:** *Kedysi sa modlili, pomyslel si.*

V tomto prípade si Smrť spomenul na to, že ľudia sa kedysi modlili. Ostatní prekladatelia mali problém nielen s príslovkou „*once*“, ale v niektorých prípadoch aj s pochopením, kto myslel a kto sa modlil.

**P2:** *Raz, keď sa modlil, premýšľal.* (V tomto prípade sa modlil Smrť.)

**P3:** *Raz sa modlil, rozmýšľala...* (V tomto prípade sa modlil filozof.)

**P4:** *Akonáhle sa pomodlili, pomyslela si.*

**P5:** *Jedenkrát sa modlili, pomyslel si.*

**P6:** *Pomyslel si, že si to vymodlili.*

V nasledujúcej vete si niektorí prekladatelia nevedeli poradiť s výrazom „*mind you*“.

**O:** *Mind you, he'd never been sure that prayer worked, either.*

**P1:** *Nezabúdajme, že si nikdy neboli istí tým, či modlitby vôbec fungujú.*

**P2:** *Uvedom si, že nikdy si nebol istý, že modlitby fungujú.*

**P3:** *Uvedomte si, nikdy si nebola istá či modlitby naozaj fungujú.*

Z týchto ukážok sa zdá, akoby sa autor prihovárал čitateľom, čo však nikde inde v poviedke nenájdeme, a teda to pôsobí rušivo. Adekvátny preklad by mohol vyzerať nasledovne:

**R:** *Niežeby bol niekedy presvedčený, že modlitba fungovala.*

Niektorí prekladatelia nedokázali identifikovať frázové slovesá a pokúsili sa o doslovný preklad. V druhej ukážke dokonca prekladateľka ponúkla dve riešenia, z ktorých však ani jedno nepovažujeme za správne.

**O:** *THE LADY WHO HAS BEEN LOOKING AFTER YOU. YOU LOVE HER?*

**P1:** *Tá žena, ktorá sa po tebe dívala. Miluješ ju?*

**P2:** *Žena, ktorá je hľadaná po tebe (nasleduje po tebe, neviem?). Miluješ ju?*

**P3:** *Zenu, ktorá je tvoja vyvolena. Lubis ju?*

V prekladoch sa vyskytli aj lexikálne nedostatky. V nasledujúcej ukážke prekladatelia použili nesprávny slovníkový ekvivalent.

**O:** *... SOMEWHERE ELSE IS THE SMOKING REMNANT OF THE WORLD...*

**P:** *... niekde inde je fajčiari zvyšok sveta...*

V dvoch prípadoch bol výraz „*smoking*“ preložený ako „*fajčiari*“, jeden prekladateľ túto časť vynechal. Traja ju preložili správne ako „*dymiaci pozostatok*“ či „*dymiace pozostatky sveta*“ a traja prišli s originálnejším riešením: „*hnijúci zvyšok sveta*“, „*ruiny sveta*“ či „*tlejúci zvyšok sveta*“.

V skupine Neprekladatelia sa vyskytuje množstvo neslovenských syntactic-

kých konštrukcií, či už ide o nadmerné používanie neurčitých slovesných tvarov (napr. „*moja poznámka nebola mienená ako urážka*“; „*bojujúc s dychom*“; „*táto poznámka nebola určená k pohrdaniu*“) a menných prísudkov (napr. „*tá myšlienka nemala byť ofenzívna*“; „... *bol čoraz viac zrejmy*“; „*som zaujatý*“) alebo o nevhodný slovosled. V každom preklade sa nájdu vety, ktoré by potrebovali preštylizovať.

Predpokladali sme, že vďaka kontrole pravopisu gramatické chyby v preklade nenájdeme. Napriek tomu sa v nich vyskytli preklepy, pravopisné chyby, nesprávne vyskloňované slová, chýbali mäkkene či dĺžne. Jeden preklad dokonca vôbec neobsahuje diakritiku.

Je zaujímavé, že všetci prekladatelia z tejto skupiny zvolili v dialógoch tykanie a až na jedného ho všetci v celom texte dodržali.

Čo sa týka rodu postavy Smrť, traja zvolili ženský, piati mužský a jedna prekladateľka používala aj mužský aj ženský rod v takej frekvencii, že sa nedalo určiť, ktorý si zvolila. V ďalších troch prekladoch sa vyskytli časti, kde prekladatelia zvolený rod nedodržali.

### 3 HODNOTENIE PREKLADOV PREKLADATEĽOV

Predpokladali sme, že v skupine Prekladatelia budú preklady vyhovujúce na všetkých jazykových úrovniach. Očakávali sme kreatívnejší a zodpovednejší prístup k prekladu ako v prvej skupine.

Opäť začneme poslednou pasážou poviedky. Z celkových dvadsiatich siedmich prekladov v tejto skupine bola pointa jednoznačne zachovaná v šesnástich.

Všetky preklady opäť uvádzame v pôvodnom znení, bez úpravy.

**P:** *A POZNÁŠ TÚ TEÓRIU, ŽE STAV NIEKTORÝCH MALIČKÝCH ČIASTOČIEK JE NEURČITELNÝ AŽ DO CHVÍLE, KEDY SÚ SPOZOROVANÉ? ČASTO SA SPOMÍNA MAČKA V BEDNI.*

„Áno.“ odpovedal filozof.

TO JE DOBRE, povedala Smrť. Posledný náznak svetla zmizol. Smrť sa postavila a usmiala.

VIDÍM ŤA...

Hoci si tento prekladateľ vybral neslovenské slovo „*bedňa*“, pointu zachoval. Iný prekladateľ sa vyhol „*debni*“ aj „*škatuli*“ a vybral si spojenie „*Šredingerova mačka*“. Túto substitúciu oceňujeme, no nemyslíme si, že takáto transkripcia mena je v tomto prípade vhodná. V ostatných prekladoch sa objavovalo sporné subštandardné slovo „*krabica*“.

U siedmich prekladateľov môžeme s istotou povedať, že poviedku nepochopi-



li. Poslednú vetu preložili tak, akoby šlo o rozlúčku: „*Tak zatiaľ...*“; „*Ešte sa vidíme...*“; „*Dovidenia...*“; „*Vidíme sa...*“; „*Ešte sa vidíme...*“ Jeden prekladateľ zakončil preklad vetou „*Chápeš ta...*“ Prekladateľ si zrejme myslel, že Smrť nadväzuje na filozofove „*You see*“, ktorým vždy začínal svoje vysvetľovanie. Prekladateľ síce povedku interpretoval originálne, ale nesprávne.

V štyroch prekladoch je ťažké určiť, či prekladatelia hlavnú myšlienku poviedky pochopili, pretože síce zakončili vetou „*Vidím ťa...*“ alebo obdobným riešením, ale namiesto „*mačka v škatuli*“ preložili „*cat in a box*“ ako „*mačka vo vreci*“, čo je nevhodné z hľadiska významu a zároveň sa stráca odkaz na Schrödingerovu mačku. To znamená, že ak aj hlavnú myšlienku interpretovali správne, nedokázali ju adekvátne preniesť do prekladu, a tým činom si nemôžeme byť istí, či by u čitateľa dosiahli želaný účinok.

Ako sme už vyššie spomínali, ďalším kľúčovým výrazom v poviedke je slovo „kvantum“.

**O:** *This is going to be about quantum again.*

Šiesti prekladatelia túto vetu nepochopili správne. Musíme podotknúť, že hoci my sme nasledovné preklady považovali za vyslovene nesprávne, čitateľ, ktorý nepozná originál a nemá možnosť porovnať viacero prekladov, by nemohol zistiť, že veta nie je adekvátne preložená, pretože významovo zámeru poviedky neodporuje. Stráca sa v nej však odkaz na nasledujúce pasáže.

**P1:** *A teraz mu to bude trvať večnosť.*

**P2:** *Zasa to bude trvať večnosť.*

**P3:** *To zase bude trvať.*

**P4:** *Zase to bude o zamýšľaní sa.*

**P5:** *Toto bude zase jeden tvrdý oriešok.*

**P6:** *A ešte tu aj bude množstvo ďalších.*

Sedem prekladateľov preložilo výraz jednoducho ako „kvantum“.

**P7:** *Určite na mňa vyťahne kvantum.*

**P8:** *Zas mi tu bude hovoriť niečo o kvantách.*

**P9:** *Zasa budem počúvať o kvante.*

Zvyšných štrnásť si s touto vetou poradilo originálnejšie.

**P10:** *Zase to bude len o kvantovej mechanike.*

**P11:** *Zas mi bude píliť uši kvantovou teóriou.*

**P12:** *Aj tento tu mi bude vykladať o čiastočkách.*

**P13:** *Dozaista bude rozjímať nad tými kvantovými nezmyslami.*

**P14:** *A znova to bude o kvantovke.*

**P15:** *... to bude znova len o kvantovej fyzike.*

V inej časti poviedky sa vyskytol problém so slovom „space“, konkrétne s jeho dvoma možnými prekladmi „vesmír“ a „priestor“. Niektorí prekladatelia nezachovali poznámku o iných svetoch, kým iní si s oblohou a oblakmi poradili veľmi kreatívne.

**O:** *It was never like this on worlds with everlastingly cloudy skies.*

**P1:** *Takto to veru vo svetoch pod večne zamračenou oblohou nechodievalo.*

**P2:** *Vo svetoch s čírymi oblohami a huňatými obláčikmi by sa s takýmto nikdy nemusela zapodievať.*

**P3:** *Vo svete nekonečných nebies, kde vládli oblaky, to bolo inak. (Originálne riešenie, no spomína sa iba jeden svet.)*

**P4:** *Nikdy tomu takto nebolo na planétach s oblohou večne zahalenou oblakmi. (Význam síce ostal zachovaný, no planéty evokujú trochu iný kontext.)*

**P5:** *Na miestach s nekonečnou modrou oblohou by tomu tak nikdy nebolo. (Chýbajú iné svety.)*

**P6:** *Nezvyklo to na svete takto bývať za čias, keď ľudia vnímali len nekonečnú zamračenú oblohu. (Veta nadobúda iný význam, akoby hovoril o minulosti jedného sveta, nie o viacerých.)*

**P7:** *Nebolo to ako v týchto svetoch s večnými oblakmi. (Ukazovacie zámeno mení význam vety.)*

**P8:** *Nikdy to takto nebolo na svetoch, kde je večne zamračené. (Tu sa zdá, akoby to záviselo od počasia.)*

**P9:** *Nikdy nebolo na svete večne zamračené. (Úplne nepochopené.)*

Aj v tejto skupine sme zaznamenali medzery v anglických frázových slovesách. Prvý preklad považujeme za správny.

**O:** *THE LADY WHO HAS BEEN LOOKING AFTER YOU. YOU LOVE HER?*

**P1:** *MYSLÍM TÚ PANIU, KTORÁ SA O TEBA STARÁ. MILUJEŠ JU?*

**P2:** *TÚ PANI, ČO ŤA STÁLE HLADÁ. MILUJEŠ JU?*

**P3:** *PANI, KTORÁ NA VÁS DÁVA POZOR, MILUJETE JU?*

Prekvapivo až desať „Prekladateľov“ nevie, že jeden z významov „once“ je aj „kedysi“. Je zaujímavé, že každý z nesprávnych prekladov nasledujúcej vety je iný, preto uvedieme všetky.

- O:** *Once they prayed, he thought.*  
**P1:** *...zaspomínal si, ako sa kedysi modlili.*  
**P2:** *Raz sa začali modliť, pomyslela si.*  
**P3:** *Len raz sa pomodlili.*  
**P4:** *Ako keď sa modlila. (Nemodlila sa Smrť, ale ľudia.)*  
**P5:** *Určite sa už modlili, pomyslela si.*  
**P6:** *To bude asi tým, že sa modlia, pomyslela si.*  
**P7:** *... pomyslela si, že raz ich videla modliť sa.*  
**P8:** *Ale až po modlitbe, pomyslela si.*  
**P9:** *Keď sa už raz modlia, pomyslela si.*  
**P10:** *Len čo sa raz uchýlili k modlitbe, pomyslela si.*  
**P11:** *Hneď ako sa pomodlili, pomyslela si, že modlitba zabrala. (Tu prekladateľ spojil dve nepochopené vety do jednej.)*

Pokiaľ si prekladateľ nie je stopercentne istý, že určitému slovu alebo slovnému spojeniu rozumie, mal by si ho overiť. V prípade frázy „*mind you*“ v nasledujúcej vete to však jedenásť prekladateľov pravdepodobne nespravilo. Prvý uvedený preklad považujeme za správny.

- O:** *Mind you, he'd never been sure that prayer worked, either.*  
**P1:** *Pravdupovediac si nikdy nebola istá, či modlitby fungovali.*  
**P2:** *Viete, aj tak si nikdy nebol istý, či modlitby fungujú.*  
**P3:** *Pochopte, nikdy by si aj tak nebola pomyslela, že modlitby fungujú.*  
**P4:** *Aj keď treba povedať, že sama nikdy nebola presvedčená o tom, že modlitba skutočne funguje.*  
**P5:** *Vidiš, nikdy si nebol istý tým, či modlitba zabrala. (V týchto prekladoch máme dojem, že sa autor prihovára čitateľovi, čo však v origináli nerobí.)*  
**P6:** *Veď predsa ani to nezabralo. (Stráca sa význam.)*  
**P7:** *Ani on sám si nebol istý, či modlitba zaberie. (V tomto preklade prekladateľ používa miesto Smrť Zubatá, čiže ženský rod, táto veta sa teda vzťahuje na filozofa.)*  
**P8:** *A uvedom si, že si neboli nikdy úplne istí ako to funguje. (Úplne nepochopené.)*

„*That's the spirit*“ predstavuje ďalší idióm, ktorý mnohí prekladatelia zrejme nepoznali a prekladali ho doslovne. Najskôr uvedieme niekoľko vydarených riešení, a potom tie menej vydarené.

- P1:** *TY MÁŠ ALE ELÁN.*  
**P2:** *TO JE ZDRAVÝ PRÍSTUP.*

- P3:** *TO SA MI PÁČI!*  
**P4:** *TAK SA MI TO PÁČI.*  
**P5:** *TO JE ONO.*  
**P6:** *LEN TAK ĎALEJ.*

V nasledujúcich riadkoch uvedieme doslovné riešenia:

- P7:** *TAKÁ JE UŽ RAZ DUŠA.*  
**P8:** *TO JE DUCH.*  
**P9:** *TO JE TO ČARO.*  
**P10:** *To je ale statočnosť.*  
**P11:** *TO JE TEDA GURÁŽ.*  
**P12:** *TO JE TÁ POINTA.*

V dlhších a zložitejších pasážach mnohí prekladatelia ukázali talent a kreativitu, iní sa naopak nevedeli elegantne vynásť. Prvé tri uvedené ukážky patria k najvydarenejším.

- O:** *LET ME PUT FORWARD ANOTHER SUGGESTION: THAT YOU ARE NOTHING MORE THAN A LUCKY SPECIES OF APE THAT IS TRYING TO UNDERSTAND THE COMPLEXITIES OF CREATION VIA A LANGUAGE THAT EVOLVED IN ORDER TO TELL ONE ANOTHER WHERE THE RIPE FRUIT WAS?*
- P1:** *DOVOĽTE MI VYSLOVIŤ ĎALŠIU DOMNIENKU: ĽUDSKÝ DRUH NIE JE NIČ INÉ AKO DRUH OPICE, KTORÝ MAL ŠŤASTIE. DRUH, KTORÝ SA SNAŽÍ POCHOPÍŤ ZLOŽITOSŤ STVORENIA PROSTREDNÍCTVOM JAZYKA, KTORÝ VZNIKOL PRETO, ABY STE SI NAVZÁJOM OZNAMovali, KDE SA NACHÁDZA ZRELÉ OVOCIE. ČO POVIETE?*
- P2:** *DOVOĽ, ABY SOM TI PREDSTAVILA ĎALŠIU HYPOTÉZU: NIE STE NIČ VIAC AKO DRUH OPÍC, KTORÝ MAL ŠŤASTIE A TERAZ SA POKÚŠA POCHOPÍŤ ZLOŽITOSTI STVORENIA POMOCOJ JAZYKA, KTORÝ SI VYTVORIL, ABY SI MOHOL NAVZÁJOM VYMIENÄŤ INFORMÁCIE O TOM, KDE SA NACHÁDZA POTRAVA.*
- P3:** *Predostriem ti teda inú teóriu: Čo ak vy, ľudia, nie ste nič iné ako opice, čo mali šťastie a teraz sa pokúšate pochopiť zložitost' vesmíru prostredníctvom jazyka, ktorý vznikol nato, aby ste jeden druhému mohli povedať, kde nájdete zrelé ovocie?"*
- P4:** *MÁM ĎALŠÍ NÁVRH: NIE STE NIČ VIAC NEŽ ŠŤASTNÝ DRUH OPA, KTORÝ SA POKÚŠA POROZUMIEŤ ZLOŽITOSTIAM STVORENIA CEZ JAZYK, KTORÝ SA VYVINUL LEN PRETO, ABY STE MOHLI JEDEN*

DRUHÉMU POVEDAŤ, KDE UŽ DOZRELO OVOCIE. (Tento preklad je nevhodný, „návrh“ a „šťastný druh opa“ nepovažujeme za adekvátne riešenia.)

- P5:** PREDLOŽÍM TI ĎALŠÍ NÁVRH: NIE STE NIČ VIAC AKO ÚSPEŠNÉ ODRODY OPÍC, KTORÉ SA POKÚŠAJÚ POCHOPIŤ ZLOŽITOSŤ STVORENIA PROSTREDNÍCTVOM JAZYKA, KTORÝ SA VYVINUL LEN ABY STE SI MOHLI POVEDAŤ, KDE JE ZRELÉ OVOCIE. (Odrody sa používajú len pri rastlinách.)
- P6:** V poriadku predostriem ti teda iné tvrdenie. Nie ste nič, len akýsi šťastný druh opíc, ktoré sa pokúšajú rozumieť zložitosti vytvárania niečoho prostredníctvom jazyka, ktorý sa vyvíjal, aby ste mohli komunikovať o tom, kde sa nachádza zrelé ovocie?
- P7:** DOVOL, ABY SOM TI POVEDALA SVOJU ĎALŠIU MYŠLIENKU: NIE STE NIČ VIAC, NEŽ LEN ÚSPEŠNEJŠÍ DRUH OPICE, KTORÝ SA SNAŽÍ POCHOPIŤ ZLOŽITOSŤ SVOJHO STVORENIA PROSTREDNÍCTVOM JAZYKA, KTORÝ BOL VYVINUTÝ NA ODOVZDÁVANÍ SI POZNATKU O MIESTE VÝSKYTU ZRELÝCH PLODOV? („Odvodzovanie si poznatku“ nepovažujeme za najelegantnejšie riešenie. Prečo „úspešnejší druh opice“? S čím ich prekladateľ porovnáva?)
- P8:** DOVOL MI, ABY SOM ŤA OBOZNÁMIL S INÝM NÁZOROM. ČO AK NIE SI NIČ VIAC NEŽ LEN ŠŤASTNÝ DRUH OPICE, SNAŽIACI SA POCHOPIŤ ZMYSEL BYTIA PROSTREDNÍCTVOM JAZYKA, KTORÝ VZNIKOL NA TO, ABY STE SI MOHLI POVEDAŤ, KDE NÁJSŤ ZRELÉ OVOCIE? (Smrť hovorí o celom ľudstve, nie iba o filozofovi.)
- P9:** Dovoľ mi vysloviť inú domnienku. Spočíva v tom, že ty vlastne nie si nič viac ako len šťastím oplývajúci druh opice, ktorý sa pokúša pochopiť zložitosti stvorenia prostredníctvom jazyka, ktorý sa vyvinul preto, aby si ľudia navzájom mohli oznamovať, kde bolo ukryté zakázané ovocie. („Šťastím oplývajúci druh opice“ považujeme za vhodné riešenie, „zakázané ovocie“ odkazuje na niečo, čo sa v texte nevyskytuje.)
- P10:** MÁM EŠTE JEDEN NÁVRH: ČO KEBY SI PROSTE IBA PRIMÁTY, KTORÍ MALI ŠŤASTIE, A KTORÍ SA POKÚŠAJÚ POCHOPIŤ ZLOŽITOSŤ STVORENIA POMOCOJU JAZYKA, KTORÝ VZNIKOL LEN PRETO, ABY STE SI MOHLI POVEDAŤ, KDEŽE JE TO ZRELÉ OVOCIE? („Kedy“ uvádza podmienkovú vetu, slovo „ktorí“ je nesprávne vyskloňované, „kdeže“ je expresívny výraz, sem sa nehodí.)
- P11:** Dovoľ mi predostrieť ďalší návrh: takže nie si nič viac, než len šťastný druh ľudooopu, ktorý sa snaží pochopiť zložitost tvorenia jazykom, ktorý sa vyvinul preto, aby povedal ďalšiemu, kde to zrelé ovocie bolo? (Vhodnejšie by bolo použiť jednotné číslo miesto množného, slovo „ľudoop“ je nesprávne vy-

skloňované, miesto „*tvorenia*“ by malo byť použité slovo „*stvorenia*“, v spojení „*aby povedali ďalšiemu*“ chýba predmet; spojenie „*kde to zrelé ovocie bolo*“ je preložené doslovne aj s členom)

Na záver uvedieme preklady, ktoré sa síce vyskytli iba u niekoľkých prekladateľov, ale uvádzame ich ako odstrašujúce príklady. Myslíme si, že takto by študenti prekladateľstva určite prekladať nemali. Písmenom „R“ uvádzame nami navrhované riešenia.

**O:** *Oh dear, one of those, he thought.*

**P:** *Ach drahý, ty si jedným z nich, pomyslela si.*

**O:** *There was a sigh from Death.*

**P:** *Vo vzduchu bolo cítiť závan Smrti.*

**R:** *Smrť si vzdychol.*

**O:** *IT IS EASILY POSSIBLE WITHIN THE PHYSICAL LAWS OF THE UNIVERSE...*

**P:** *V rámci fyzických zákonov vesmíru je to možné... (Nie sú to „fyzické“ zákony, ale „fyzikálne“.)*

**O:** *He got to his feet as the last of the light died, and smiled.*

**P1:** *... predtým ako zhaslo posledné svetielko a dostala sa až k jeho nohám...*

**P2:** *... mu prišla až po chodidlá.*

**R:** *... postavila sa.*

**O:** *ALL TIME SOONER OR LATER, BOILS DOWN TO A MOMENT.*

**P:** *VŠETOK ČAS SKÔR ČI NESKÔR NA CHVÍLU ZHUSTNE.*

**R:** *VŠETOK ČAS SA SKÔR ČI NESKÔR SCVRKNE NA OKAMIH.*

**O:** *... THE CHOICE THAT MAXIMISED THE HAPPINESS OF THEIR FELLOW CREATURES...*

**P:** *... TAK, ŽE TO MAXIMALIZUJE ŠŤASTIE BOŽÍCH TVOROV...*

**R:** *... ZNÁSOBÍ ŠŤASTIE ICH BLÍŽNYCH.*

**O:** *THE FABRIC OF THE COSMOS TREMBLES BEFORE YOUR TERRIBLE CERTAINTY.*

**P:** *LÁTKY VO VESMÍRE SA TRASÚ PRED TVOJOU STRAŠNOU ISTOTOU.*

**R:** *ŠTRUKTÚRA VESMÍRU...*

- O: *THIS IS A CONUNDRUM CERTAINLY, said Death.*  
P: „BEZ POCHYBY MI TO LÁME HLAVOU,“ *hovori Smrť.*  
R: *NAOZAJ JE TO ŤAŽKÁ OTÁZKA.*
- O: *The blue gleam along the edge of the reaper's scythe was becoming more obvious.*  
P: *Modrý lesk pozdĺž ostria žencovej kopy zjasnel.*  
R: *... Smrťovej kopy/ Smrťkinej kopy...*
- O: *Oh dear, one of those, he thought.*  
P: *... hlavou jej prešlo čosi ako...*  
R: *... pomyslela si.*
- O: *YES, BUT NOT INDEFINITELY.*  
P1: *ÁNO ALE NIE BEZKONEČNE.*  
P2: *ÁNO, ALE NIE NA NEURČITO.*  
R: *... DONEKONEČNA.*
- O: *But of course we can make choices between-*  
P: *Ale prirodzene sa môžeme rozhodnúť sami, či...?*
- O: *... SOMEWHERE ELSE IS THE SMOKING REMNANT OF THE WORLD...*  
P1: *... NIEKDE JE AJ TEN POFAJČIEVAJÚCI ZVYŠOK SVETA...*  
P2: *... NIEKDE INDE SI POFAJČUJE ZVYŠOK SVETA...*  
R: *... NIEKDE INDE SA NACHÁDZAJÚ TLEJÚCE POZOSTATKY SVETA...*
- O: *... here is the good bit ...*  
P: *... tu je veľká časť zo mňa...*  
R: *... teraz prichádza tá dobrá správa...*
- O: *You are no longer such a certainty.*  
P: *Že ty ma už vlastne vôbec neohraničuješ.*  
R: *Už nepredstavuješ takú istotu.*
- O: *EVERY MOMENT IS A BILLION, BILLION MOMENTS...*  
P: *KAŽDÝ OKAMIH SA SKLADÁ Z BILIÓNOV ĎALŠÍCH...*  
R: *... MILIÁRD...*

Z dvadsiatich siedmich Prekladateľov si mužský rod postavy Smrť zvolili iba dvaja. Z tých, ktorí si vybrali ženský, ho v celej poviedke šiesti nedodržali zrejme

preto, že osobné zámená odkazujúce na Smrť sú v mužskom rode. V týchto prípadoch teda hovoríme o porušení koncepcie prekladu, respektíve o chýbajúcej koncepcii.

V dvoch prekladoch si Smrť a filozof vykaľujú. V jednom filozof Smrť vykaľá a ona mu tykaľ, čo evokuje jej nadradenosť. Siedmi prekladatelia si zjavne nevedeli vybrať, či si postavy budú tykaľ alebo vykaľ, a tak používali oboje.

#### 4 VÝSLEDNÉ HODNOTENIE A POROVNANIE SKUPÍN

Po dôkladnej analýze sme každému prekladu prideliť výsledné hodnotenie, ktoré bolo založené na našom porovnávaní s originálom a na hodnotení kompetentných čitateľov. Z tridsiatich šiestich prekladov sme za adekvátne označili štyri, pričom všetky spadali do skupiny Prekladatelia. Šesť bolo neadekvátnych, tri zo skupiny Prekladatelia a tri zo skupiny Neprekladatelia. Zvyšných dvadsaťšesť prekladov sme ohodnotili ako menej adekvátne. Dvadsať patrilo do Prekladateľov a šesť do Neprekladateľov. Kompetentní čitatelia preklady hodnotili slovné a známku od 1 do 5.

V skupine Neprekladatelia sme zaznamenali tri neadekvátne preklady, ktoré boli preložené mechanicky, bez hlbšieho uvažovania nad zmyslom, bez akejkoľvek koncepcie prekladu a s veľkými jazykovými nedostatkami. Menej adekvátne preklady v tejto skupine sa vyznačovali hlavne chybami na syntaktickej a štylistickej úrovni. Negatívnych posunov sa v nich veľa nevyskytlo. Prekladatelia z tejto skupiny sa do výskumu zapojili dobrovoľne a z rôznych dôvodov. Niektorí chceli vyskúšať niečo nové, odlišné od svojho pracovného zamerania, iných zlákala túžba ponoriť sa do tajov prekladu alebo ich zvedla „láska“ k autorovi.

Neočakávali sme, že u Prekladateľov nájdeme neadekvátne preklady. Predpokladali sme, že študenti prekladateľstva, ktorí za sebou majú minimálne úspešné bakalárske štátnice, budú mať vysokú jazykovú kompetenciu, čo sa však v niektorých prípadoch nepotvrdilo.

Zaznamenali sme nedostatky nielen v porozumení originálneho textu, čiže v cudzojazyčnej kompetencii, ale aj chyby v materinskom jazyku. Všimli sme si, že niektorí prekladatelia používali zaužívané subštandardné a nespisovné výrazy a nesprávne syntaktické konštrukcie („*pochopiť niečomu*“, použitie indikatívu po podmienkovej spojke a pod.). Domnievame sa, že prekladatelia si neuvedomujú, že používajú nesprávne výrazy a konštrukcie, keďže ich počujú z médií i od ľudí z okolia. Z hľadiska textotvornej kompetencie bola väčšina prekladov na veľmi dobrej štylistickej úrovni.

Uvedomujeme si, že nie všetci študenti prekladateľstva a tlmočníctva sa chcú venovať umeleckému prekladu a niektorí sa skôr zameriavajú na tlmočenie. Pre



náš výskum by bolo vhodnejšie, ak by sa ho zúčastnili len tí, ktorí aspirujú na povolanie prekladateľa umeleckej literatúry.

Musíme však zdôrazniť, že preklady od Prekladateľov boli štylisticky na oveľa lepšej úrovni ako tie od Neprekladateľov. Pozorovali sme u nich oveľa kreatívnejší prístup k textu. Ich riešenia boli často originálne a jedinečné. Ani jeden z prekladov, ktoré sme analyzovali, však nebol úplne bezchybný. To znamená, že ani vysokoškolské štúdium prekladateľstva a tlmočníctva nezaručuje, že vyštudovaný prekladateľ bude dobrý a bude produkovať adekvátne preklady. Vylepšiť by ich mohla dôkladná korektúra a poctivá redaktorská práca.

Pozrime sa ešte na názory kompetentných čitateľov. Okrem toho, že nám pomohli pri celkovom hodnotení prekladov, ponúkli nám aj iný pohľad na ne.

Čitateľ, ktorý sa nezaujíma o preklad a neovláda anglický jazyk, by mal byť najobjektívnejší. To však nebolo úplne možné, keďže čítaním všetkých prekladov už dokázal vycítiť, čo je preložené inak ako v ostatných, či nejaká časť textu alebo zmyslu chýba alebo nie, či sú riešenia originálne alebo všedné. Vo veľkej miere sa zameriaval na formálnu úpravu textu, pravopis a gramatiku. Niektoré preklady, ktoré sa nám zdali menej vydarené, sa mu páčili, pretože boli vtipné, aj keď sa odklonili od originálu. Celkovo bol pri hodnotení najzhovievavejší, z toho môžeme vyvodiť, že bežný čitateľ si množstvo chýb alebo nedostatkov v preklade nevšimne.

Absolvent prekladateľstva a víťaz prekladateľskej univerziády v kategórii umelecký preklad sa zameriaval na celkový výraz prekladu. Keďže nepoznal originál, v niektorých prekladoch nevedel posúdiť, či bola adekvátne preložená hlavná myšlienka, a tak sledoval ich koncepcnosť, originálnosť a jazykovú stránku.

Tretí čitateľ ako jediný poznal predlohu, hoci preklady s ňou priamo neporovnával. Zameriaval sa hlavne na štýl, keďže podrobne pozná tvorbu Terryho Pratchetta, a jeho zmysel pre humor, na sémantickú stránku prekladov a zachovanie hlavnej myšlienky originálu s využitím adekvátnych jazykových prostriedkov. Tento čitateľ hodnotil najprísnejšie.

## 5 ZHRNUTIE VÝSLEDKOV Z DOTAZNÍKA

Obom skupinám sme po odovzdaní prekladu poslali dotazníky. Neprekladateľov sme sa pýtali, koľko času približne strávili prekladaním, či poznajú tvorbu Terryho Pratchetta, či si o ňom pred začatím prekladu zisťovali nejaké informácie, aké slovníky používali a či by po tejto skúsenosti zvažovali prácu prekladateľa.

Prekladateľom sme položili podobné, ale trochu inak formulované otázky. Tiež nás zaujímal, koľko času im prekladanie zadanej poviedky zabralo a či poznajú tvorbu Terryho Pratchetta. Ďalej sme sa pýtali, či si pred samotným prekladom robili predtranslačnú analýzu, a či sa venujú umeleckému prekladu.

Výsledky nás prekvapili. Neprekladatelia strávili prekladaním v priemere dve hodiny, pričom čas, ktorý uvádzali, sa pohyboval v rozmedzí jednej až troch hodín. Priemerný čas Prekladateľov bol dve a pol hodiny, teda iba o trochu vyšší. Jeden prekladateľ uviedol, že mu preklad trval iba štyridsať minút, iba dvaja uviedli dlhší časový úsek – jedno popoludnie a jeden deň.

S tvorbou Terryho Pratchetta boli oboznámené dve prekladateľky zo skupiny Neprekladatelia a jedna zo skupiny Prekladatelia. Neprekladatelia si o autorovi nezisťovali nič, dve od neho podľa vlastných slov čítali takmer všetko, čiže si nič zisťovať nemuseli. Približne tretina Prekladateľov priznala, že si pred prekladaním nerobili absolútne žiadnu analýzu. Jeden analyzoval poviedku po jazykovej stránke, zvyšní uviedli, že si zisťovali informácie o autorovi, o štýle, akým píše, a o témach, ktorými sa zaoberá. Z prekladov však vyplýva, že tento krok väčšina z nich zanedbala.

Pri otázke, aké slovníky Neprekladatelia používali, z internetových slovníkov až štyria uviedli [translate.google.sk](http://translate.google.sk), dvaja [slovník.azet.sk](http://slovník.azet.sk) a jeden [webslovník.zoznam.sk](http://webslovník.zoznam.sk). Z elektronických slovníkov mali zastúpenie *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* a *PC Translator 2007*. Dvaja napísali, že nepoužívali žiaden slovník.

Na otázku, či by si vedeli predstaviť štúdium alebo prácu prekladateľa, jedna uviedla, že nad tým uvažovala predtým, ako si vybrala študijný odbor, jeden si prekladaním „privyrába“, štyria považujú prekladanie za zaujímavé, no v praxi by sa naň neodvážili a traja odpovedali jednoznačne nie.

Z Prekladateľov iba štyria uviedli, že sa o umelecký preklad nezaujímajú a orientujú sa na odborný preklad. Jeden prekladateľ sa podľa dotazníka umeleckému prekladu aktívne venuje a zvyšní odpovedali, že sa mu ešte nevenujú, ale chceli by.

Dúfame, že aj napriek (alebo práve vďaka) získaným nevelmi pozitívnym výsledkom, budú zo škôl vychádzať kompetentní prekladatelia umeleckej literatúry. Začínajúci prekladatelia sa z našich záverov môžu ponaučiť a univerzitní pedagógovia ich využiť pri formovaní budúcich prekladateľov umeleckej literatúry.

## LITERATÚRA

- BENKOVÁ, Z.: *Umelecký prekladateľ a jeho kompetencie*. [diplomová práca]. UMB, 2013.
- GROMOVÁ, E.: *Úvod do translatológie*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2009, 76 s. ISBN 978-80-8094-627-2.
- HOUSE, J.: *Translation Quality Assessment: A Model Revisited*. Tübingen : Narr, 1997, 410 s. ISBN 3-8233-5075-7.
- NIDA, E. A.: *Toward a Science of Translation*. Leiden : Brill, 1964, 321 s.

NORD, CH.: *Text Analysis in Translation. Theory, Method, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta : Rodopi, 1991, 250 s. ISBN 90-5183-311-3.

POPOVIČ, A. a kol.: *Originál – preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava : Tatran, 1983. 362 s.

PRATCHETT, T.: *Death and What Comes Next*. [online]. 2002. Dostupné na: <<http://www.lspace.org/books/dawcn/dawcn-english.html>>.

*Schrödingerova mačka – živá a mŕtva zároveň* . [online]. 2013. Dostupné na: <<http://server.sk/zaujímavosti/veda/schrodingerova-macka-ziva-a-mrtva-zaroven/>>.

*Schrödingerova mačka (hypotéza mnohonásobných vesmírov)*. [online]. 2008. Dostupné na: <<http://nixo.awebin.sk/filozofia/schrodingerova-macka/>>.

## RESUMÉ

The article summarizes the conclusions of the author's diploma thesis. Its aim is to find out if and to what extent is formal education in translation important when translating a literary text. The author compared translations by translators with formal education and students and graduates of different study programs. Everyone translated the short story *Death and What Comes Next* by Terry Pratchett. The analysis shows that translators with formal education have a better stylistic and text competence. However, the texts of translation students include severe mistakes which can stand as a warning for future translators of literary texts.

◆◆◆

Mgr. Zuzana Benková  
Aténska 25  
040 13 Košice  
zsn.benkova@gmail.com